

Kisfaludy Turisztikai Fejlesztési Program

Idegenvezetők támogatása

Túrautak Neked

3. Túra: Barangolás a Balaton-felvidéken: várak között, egy kihűlt vulkán krátere mellett, kőtengeren át, a Badacsonyi borvidék híres, zamatos borait kóstolva. (Tihany)–Örvényes–Hegyestű–Badacsony–Szigliget–Balatongyörök–Sümege.

Készítette:

dr. Tövispataki Ferenc
idegenvezető

2020. október 1 -2021. március 4.

3. Túra: Barangolás a Balaton-felvidéken: várak között, egy kihűlt vulkán krátere mellett, kőtengeren át, a Badacsonyi borvidék híres, zamatos borait kóstolva.
Útvonal: (Tihany) – Örvényes – Hegyestű – Szentbékállai kőtenger – Badacsony – Szigliget – Balatonyörök – Sümeg (105 km helyi kitérők nélkül).

1. nap:

Túránkat Tihanyból kezdjük, ahol előző napi szállásunk volt. Innen 8 km Örvényes, ahol az ország legrégebbi 11. sz-i működő műemlék vizimalma található. Jelenleg a Covid-19 járvány miatt zárva tart.

Örvényesi Vizimalom:

A 71-es úttól néhány méterre álló **vizimalom**, amelyet **I. András** a **Tihanyi Bencés Apátság Alapítólevelében** az apátságnak adott, és a 12. sz-i apátsági birtokösszeírásban is szerepel. Azóta is folyamatosan üzemel, még a török időben sem rombolták le. Felülcsapós, fából készült kerekét (amelyet 2012-ben felújítottak), a Pécsely-patak vize forgatja. Az értékes ipartörténeti emléket az évszázadok folyamán többször átépítették, jelenlegi formáját az 1800-as években kapta.

1956-ban technológiai váltás következett be, a malomkővet hengersizékes változatra cserélték (a **hengersizék feltalálója**, tökéletesítője **Mechwart András** volt, amellyel Magyarország **malomipari nagyhatalommá** vált a 19. sz-ban).

1. kép Az Örvényesi Vizimalom-Múzeum

2. kép A Nepomuki Szent János híd, Örvényes

A malom ma a volt molnárnak köszönhetően múzeum. A régi berendezések megmaradt alkatrészei, archív fényképek, valamint a Balaton-felvidékről összegyűjtött néprajzi-helytörténeti emlékek, bútorok segítenek felidézni az egykori molnárok életét.

A malomkert mellett áll az 1800-as évek közepén épült kétlyukú, késő barokk, boltíves **Nepomuki Szent János kőhíd**, amelynek közepén egy szoborfülkében a molnárok védőszentjének szobra található. A híd érdekessége, hogy 1972-ig a 71-es út része volt, így az Északi-Balatonpart forgalma teljes egészében átment rajta.

A Balatonudvari műemlék temető:

Két perces autótúrában innen a 71-es út menti Balatonudvari műemléki védettség alatt álló temetője, itt **63 szív alakú** rejtélyes **sírkő** található a 19. sz. első feléből, amelyet több legenda övez.

3. kép A szív alakú sírkövek a Balatonudvari temetőben

Balatonudvariban a török hódoltság után a középkori templom romjaira épült a 18.sz közepén a katolikus Szent Márton templom. A század végére az addigra nyomtalanul eltűnt középkori temető területén felépült a református templom is. Eleinte még ide, templom köré temetkezett a falu, de a közállapotok rendezésére az 1770-80-as időszakban egy közös temetőt jelöltek ki, a régi "hadi út" (a 71-es út) túloldalára. A kijelölt temetőbe az 1800-as évektől temetkeztek vegyesen a különböző felekezetek (katolikus, református,

izraelita). A részben földbe süllyedt sírköveken a bevésített szöveg már csak néhányon olvasható, **a legrégebb 1800-ból**, a vélhetően **legújabb 1904-ből való**. Az 1850-es évekig készült a legtöbb szív alakú sír, mert a század közepén megnyitották az új temetőt. Egyre többen választották ezt, ahol már felekezet szerint külön részbe történt a temetkezés.

A szív alakú sírköveket a helyi legenda szerint egy "udvari" kőműveslegény készítette az Akali határában fejtett mészkövekből. A legény egy udvari halász leányát szerette, aki a tóban lelte halálát egy hirtelen kitörő viharban. Az összetört szívű ifjú egy szív alakú sírkövet faragott szerelmese emlékére. A falubelieknek annyira megtetszett a szívalakú sírkő, hogy halottjaik számára ők is készítettek hasonlót. A kőműves sok ilyen sírkövet faragott, amelyek ott láthatók a régi temetőben. Máshol is előfordulnak hasonló sírok a Balaton-felvidéken, pl. Balatonfüreden egy-két darab, de számuk elenyésző a Balatonudvarihoz képest.

Ezután 24 km-t utazunk, következő állomásunk a Monoszló melletti, 337 m magas

Hegyestű:

4. kép Hegyestű, a vulkáni kráter maradványa a bazaltoszlópokkal

A 337 m magaságú Hegyestű "a félbevágott vulkán" krátermaradványa, egy félig elbányászott tanúhegy a Balaton-felvidéken, a Káli-medence keleti peremén, Monoszló és Zánka között. A bányát 1970-ben bezárták, de előtte a bazaltbányászat során a hegy mintegy felét letermelték, így feltárult a kb. **8 millió évvel ezelőtt** működött **vulkánikus hegy belső szerkezete**. Láthatóvá vált a vulkáni kürtőben megrekedt, és kihülése során 20-40 cm átmérőjű oszlopsorrá szilárdult bazalt amelyek orgonasíp-szerűen szorosan egymás mellett állva a hegycsúcs irányában összehajlanak. A látvány hazánkban egyedülálló, de európai viszonylatban is ritkaságszámba megy.

5. kép Kilátás a Hegyestű tetejéről Badacsony felé (balra)

6. kép A Dunántúl és a Káli medence kőzetei a bemutatóhelyen, Hegyestű (fent)

Ha a meredek lépcsőkön felmászunk a Hegyestű 50 m magas bazaltkúpjának tetejére csodálatos körpanoráma tárul elénk. A panoráma térkép segítségével beazonosíthatjuk a Káli-medencét övező hegyeket. A Balaton déli partján láthatjuk a Fonyódi-hegyet, onnan nyugatra a Badacsony, a Gulács, a Keszthelyi-hegység, a Csobánc, a Fekete-hegy, és még a távoli Tátika is felismerhető.

Az egykori bazaltbánya épületében kiállítás látható a Balaton-felvidéki Nemzeti Park térségének földtani felépítéséről, természeti értékeiről, és a bazaltbányászat emlékeiből. A fogadóépületben kiadványok, ajándéktárgyak vásárolhatók, a büfében frissítők és kávé fogyasztható. A volt bányaudvarban létrehozott szabadtéri kőpark egy geológiai bemutatóhely ahol a Dunántúl és a Káli-medence jellegzetes kőzeteinek egy-egy tömbjét állították ki. Így akár egy geológiai időutazást is tehetnek az érdeklődők.

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság elnyerte az európai uniós támogatást a Hegyestű Geológiai Bemutatóhely turisztikai fejlesztéséhez. A **Széchenyi 2020 program** keretében az alábbi fejlesztések valósulhatnak meg: a fogadóépület akadálymentesítése, megújulnak a tereplépcsők és a korlátok, kültéri pihenőágyakat, padokat és asztalokat helyeznek el a látogatók számára, és a gyermekes családokra gondolva új játszótér épül.

Mosóházak:

Utunkat a kőtengereiről híres Káli-medencében (Szentbékáll, Köveskál, Salföld) folytatjuk. Magyarországon **csak ezen a tájon** található az **egész falut kiszolgáló mosóházak**. **Köveskál**on és **Kővágóörs**ön is láthatunk műemlék Mosóházat, mi a **Köveskál**it látogatjuk meg. A mosóházak általában egy **forrásra**, épültek, amelynek **vízét** sok esetben **"városkútként" is használták**. A Káli-medence a talaj szerkezetéből fakadóan nem túl vízgazdag, így a feltörő források vizét különleges becsben tartották. A forráskutakat elsősorban háztartási vízvételre használták (ivás, főzés, tisztálkodás stb.), továbbá fontos funkciójuk volt az öntözővíz biztosítása, valamint az állatok itatása az ide

épített itatóvályúkból. A kút vize biztosította a falu mosóházában a mosást. A forrásokhoz kapcsolódtak például a tűzoltás, alkalmi vágóhíd (Kővágóörsön szombatoként, amikor nem volt szabad mosni), halastó, fürdő (Szentbékállán), szódavízkészítés, ásványvíz palackozás (Kékkút), stb. Kővágóörsön rituális zsidó fürdő is épült egy forrásra, amely a 2. világháború végéig üzemelt.

7. kép A Mosóház Köveskálán, benne a forrás
nehai vízvételi medencéje

8. kép A Mosóház hátsó, fedett része, ahol a mosás folyt. Előtte a vízvezető árok

A mosóházak a közösségek életében is fontos helyszínek voltak: az asszonyok a hét meghatározott napjain jártak mosni, a hosszú, több órás tevékenység során jutott idő az információcserére, a pletykálkodásra is. A mosás igen nehéz és fáradságos fizikai munkának számított: a szennyes vászonneműt a háznál melegített vízzel szapulták (ez a helyi tájnyelvben nem szidást, hanem fahamuval készített lúgos vízben többszöri áztatást jelent). Utána teknőben a mosóhoz vitték, ahol addig csapkodták, majd átöblögették a ruhát, amíg patyolattiszta nem lett. A mosógödrök felett vastag deszkákat fektettek keresztbe, ezen guggoltak az asszonyok. Ezután következett a kicsavarás, majd otthon a szárítás és egyes ruháknál a mángorlás.

Kékkúton található az a forrás, amely annak idején **Theodóra bizánci császárné** kedvenc forrásvize volt, ma a **Kékkúti ásványvíz** származik a környék forráskútjaiból. Következő állomásunk:

A Szentbékállai kőtenger:

A Káli-medence talán **leglátványosabb természeti nevezetessége**, a Szentbékállai község melletti **kőtenger** amely a legnagyobb és a legszebb a környéken található hasonló geológiai képződmények közül. Az itt fekvő sziklák létrejötte a hajdani vulkanikus utóműködésnek köszönhető, amelynek hatására a feltörő kovasavas, hévízes források a Pannon-tenger lerakódott homokját cementálták, és szilícium-dioxid (kvarc) tartalmú, kemény kőzetek jöttek létre. Az évmilliók alatt az erózió szép lassan eltüntette a puhább részeket, így keletkeztek a ma is látható, változatos formák.

Szentbékállára érve, a főutcáról, a Kossuth utcáról balra, a Jókai utcára kanyarodva elérjük a falu szélét, ahol érdemes leparkolnunk. Itt már tábla is jelzi a **kőtenger** irányát.

A jól járható földúton a falu szélső házait és a Kálváriát elhagyva kis séta után jobbra látható az információs tábla a kőtenger leírásával. Dimbes-dombos területen, a hatalmas

9. kép A gigászi Kelemen-kő vagy Ingókő, Szentbékálla

10-11-12. képek Bizarrr őslény és állatformák, kőhalmok, Szentbékállai kőtenger

kőtömbökkel borított, ligetes erdőben járunk a látványos sziklaalakzatok között, fel is lehet mászni az impozáns homokkő formációkra. Kitűnő családi program, nem kell sokat gyalogolni, kisebb gyerekek is nagyon élvezik a sziklalabirintusban való bújócskázást. A kőtenger központi helyén magasodik a kisebb ház nagyságú, gigászi **Kelemen-kő, vagy Ingókő**. Legfelső, közel 10 tonnás kőpadja csak három ponton támaszkodik az alatta fekvő tömbre. Így akár egy ember is képes a kőlap tetején, a megfelelő pontra állva, hintáztatni és billegtetni a monstrumot.

A Kelemen-kő aljában lévő sziklamélyedésbe pont befér egy ember, ez igen kedvelt fotótéma. A kőtenger sziklái közt vezet a kényelmes a Theodora-Kékkő tanösvény tájékoztató tábláival, és az Országos Kéktúra útvonala is áthalad rajta.

Ha túránk során több napot is el tudunk tölteni, meglátogathatjuk a **Salföldi Majort**, amely március közepétől november elejéig garantált programokkal várja az érdeklődő látogatókat, csoportokat, iskolákat. Jelenleg a pandémia miatt zárva tart.

Salföld a Balaton-felvidéki Nemzeti Park területén helyezkedik el, 5 km-re a Balatontól 15 km-re Szentbékállától, Köveskálon és Kővágóörsön keresztül. A faluban szép, gondosan karbantartott, részben új építésű házakat láthatunk, amelyek mind magukon hordozzák a népi építészet emlékeit. A falu határában található a Nemzeti Park gondozásában

A Salföldi Major,

ahol idilli környezetben megtekinthetjük Magyarország őshonos háziállatfajtaikat. Az elkerített füves kifutókban rackajuhok, szürkemarhák, lovak legelésznek, bivalyok dagonyáznak, pásztorkutyák őrizete mellett. Láthatunk még mangalicát, szamarat, libát, kacsát, komondort, pulit, mudit, kuvaszt és más állatfajtaikat. Megismerhetünk még néhány érdekes mezőgazdasági eszközt, gépeket és kocsikat is.

Elsétálhatunk a Fűszer-és gyógynövénykertbe, az ajándékboltban és a büfében bio termékeket is vásárolhatunk, a gyermekeket a játszótér is várja.

Tavasztól ősziig színes a programkínálat: lovasbemutatók, kocsikázás, lovaglás, lovas túrák és rendszeresen megrendezésre kerülő pásztorkutya terelő bajnokságok teszik emlékezetessé látogatásunkat .

Badacsonytomaj Salföldről 8 km, Szentbékálláról 14 km-es út. Badacsonytomajban szállodák és vendégházak széles választéka áll rendelkezésre szállásfoglalásra.

Badacsony:

A Badacsonyi-hegy és közvetlen környezete bővelkedik látnivalókkal és gyalogtúra lehetőségekkel, itt akár még egy napot és éjszakát is eltölthetünk.

Szállásunkat jóval előbb érdemes lefoglalni a borvidék számos vendégházában, panziójában, akár wellness szállodájában. (Hotel Bonvino wellness szálloda, Bacchus Apartman-Borbarlang, Óbester Panzió, Rózsakő Ház stb.)

A 437 m magas Badacsony a Tapolcai-medence legmagasabb tanúhegye.

Keletkezése a többi tanúhegyével közös: az idők folyamán beltengerré záródó és kiédesedő Pannon-tenger lerakódott üledéke felett mintegy 4,5 millió évvel ezelőtt megindult vulkanikus tevékenység alkotta bazaltalakzatokból alakultak ki e hegyeink, amikor az őket körülvevő, a bazaltnál jóval puhább üledéket az erózió elhordta. Déli oldalán a hegy magasságának mintegy feléig a vulkanikus talajnak és a déli szubmediterrán éghajlatnak köszönhetően a római idők óta híres szőlőskerteket találunk, kiváló minőségű borokkal.

A szőlőbirtokok fölött szürke bazaltsziklák alkotta, a távolból koporsóra emlékeztető bazalttető, bazaltsapka látható egy erdősáv felett.

13. kép A szőlőhegyi présházak és Badacsony bazaltkúpja

Badacsonytomajban érdemes felkeresni a neoromán **Szent Imre-templomot**, Európa két bazalt-templomának egyikét. A Badacsonyi Hajóállomás és vitorláskikötőhöz közel, az Egry sétányon található az **Egry József Emlékmúzeum**, a festőnek és családjának egykor otthont adó villaépület.

A 20. sz-i magyar festészet kiemelkedő, egyedi stílusú művésze számtalan nézőpontból, szinte minden napszakban megfestette a tó végtelen víztükrét, a balatoni páras fényeket.

14. kép A Szent Imre-bazilika kőből épített templom Badacsonytomaj

15. kép Kilátás a Szegedy Róza háztól a Balatonra, háttérben a fonyódi Sipek-hegy és a Várhegy

Tovább haladva a Római úton eljuthatunk a szőlőbirtokok közötti **Szent Anna kápolnához**. Alapítója az a **(II.) Szentgyörgyi Horváth Zsigmond** kamarás és királyi tanácsos, balatonfüredi földbirtokos volt, aki megépíttette a balatonfüredi első Horváth-házat, és Buda I. kerületében az Attila út és Krisztina körút között a néhai Horváth-kertet. Horváth Zsigmond (második) felesége és unokája is Anna-névre hallgatott, így a kápolnát

16. kép A szőlőhegyi Szent Anna-kápolna

is Szent Anna nevére szenteltette fel. (Fia, János Fülöp, felesége Latinovics Anna tiszteletére rendezte meg az első Balatonfüredi Anna-bált 1825-ben). Az 1800-as évek közepétől a Kisfaludy-, később 1945-ig az Ányos-család tagjai gondozták a kápolnát. 1884-ben alakították ki a kriptát, ahol az említett két család tagjai és helybéli lakosok nyugszanak. 2005-ben a templomot felújították. Július 23-án, a kápolna védőszentjének ünnepén (búcsúján) a veszprémi érsek celebrálta a szentmisét.

Innen a Római úton visszaindulunk, majd a Kisfaludy Sándor úton felsétálunk a **Szegedy Róza házhoz**. Ha nem akarunk mindent gyalog, vagy saját autóval bejárni, tavasztól őszig igénybe vehetők a Badacsony-Taxi kisbusz, hegyitaxi, bortúra szolgáltatásai. A

Szegedy Róza háztól pár lépésnyire áll **Kisfaludy Sándor egykori présháza**, ma étterem és borozó csodás kilátással a Balatonra. **A Rózsakő** a Kisfaludy-ház felett található hatalmas asztalszerű bazalttömb, a régmúltban gurulhatott le a hegy oldaláról. Nevét Szegedy Rózáról kapta, aki a hagyományok szerint Kisfaludy Sándorral sokszor üldögélt rajta. A helyi legenda szerint a kő mágikus energiával rendelkezik: "Hogyha egy leány meg egy legény ráül a kőre, háttal a Balatonnak, egymás kezét fogva, még abban az évben egymáséi lesznek. De az is elég, ha a leány ül a kőre háttal a tónak, rágondol szerelmesére és felsóhajt. Akire gondol, annak a szíve érte fog dobogni."

A Szegedy Róza ház

Szegedi Róza háza egykor présház volt, ma **Irodalmi és Bormúzeum**, benne az **Ürmösház Borozóval**. (Nyitva: május 1. és szeptember 30. között)

17. kép Szegedy Róza egykori présháza - Irodalmi és Bormúzeum

18. kép Kisfaludy Sándor és Szegedy Róza mellszobra a kertben

A népi barokk stílusú emeletes, nádfedeles présház Szegedy Róza és Kisfaludy Sándor kedvenc nyári tartózkodási helye volt. Az emeleti 4 szobás, erkélyes lakótér alatt, a földszinten található a boltozott pince és a présház, az itt kialakított Ürmös Borozóban megkóstolhatjuk többek között a ház specialitását, a **Szegedy Róza receptje alapján készített ürmösbort**. Az emeleten ma **Kisfaludy Sándor**, a **"Himfy szerelme" szerzőjének** életútját és munkásságát bemutató **kiállítás** látható. **Kisfaludy** a költészet mellett igen aktív közéleti személyiségként a **Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja**, a **Kisfaludy Társaság rendes tagja** is volt. A politikai közéletben is kivette részét: **Zala megye** (és több más megye is) **táblabírájának választotta**. Ez nagyban segítette pl. abban, hogy **Balatonfüreden megalapítsa** a város és az egész Dunántúl **első kőszínházát**.

19. kép A Kisfaludy-forrás

Az épület előtt található a házaspár mellszobra. A költő kalandokban és szerelmekben gazdag testőrtisztí és katonai pályafutása után mélyen és hűségesen szerette feleségét, Róza halála utáni kései, második házassága csak rövid ideig tartott, ismét megözvegyült.

Badacsonyi hegytetőn lévő nevezetességei:

Ha a hegytetőn lévő nevezetességeket is meg akarjuk ismerni, azt egy, a közepesen kissé nehezebb kb. 7 km-es gyalogtúra során tehetjük meg. Ebben az esetben egy nappal hosszabbra nyúlik Badacsonyi programunk, mert a túra után jól fog esni egy kis pihenés, délutáni borozgatós séta. A múzeum fölött található **Rózsakő parkoló**ból indulunk, de előtte érdemes a Kisfaludy ház alatt található **Kisfaludy-forrásból** ivóvizet magunkkal vinni, mert fent nem találunk már többé vízvételi lehetőséget. A sárga jelzésű meredek kaptató végén, az útkereszteződéstől jobbra egy kis platón pihenő- és kilátóhelyet találunk csodálatos panorámával a Szent György-hegyre.

Itt van a híres **Rózsakő**, amelyet sok ifjú szerelmespár választ romantikus eljegyzésük helyszínéül, főleg Pünkösdkor, de a "Pünkösdi eljegyzés" program keretei között, zenével kísérvé csoportosan is felhúzzhatják az eljegyzési gyűrűt szerelmük ujjára. Az itt elhelyezett padokon a kirándulások során piknikezni is lehet.

Vissza az elágazáshoz, és utunkat a piros jelzésű keskeny ösvényen, az ún. Kuruc körúton folytatva egy széles földúton, a Rodostói úton megyünk tovább a szőlőskertek fölött, szépen rendbe hozott présházak között, végig fantasztikus panorámával. Rövidesen jobbra betérünk az erdőbe. A piros jelzésen jobbra tartva, útjelző táblát találunk, innen:

A Bujdosók lépcsője felé folytatjuk utunk, jellegzetes sziklatornyok és a bizarr kőtengerek mellett. Hamarosan a balról becsatlakozó kék csík jelzésen (Országos Kék Túra útvonala) haladunk tovább, majd az útjelző fatábla irányában jobbra elérkezünk a **464 fokból álló**, megmunkálatlan, rusztikus bazalt kockákból épített lépcsőhöz. **1935-ben II. Rákóczi Ferenc** erdélyi nagyfejedelem halálának **200. éves évfordulójára** építették a Bujdosók lépcsőjét és a Rodostó turistaházat. A lépcsőn kiépített pihenőhelyek a kuruc kor híres személyiségeinek nevét viselik, pl. Zrínyi Ilona, Bercsényi Miklós, Mikes Kelemen, Csáky Krisztina, Lorántffy Zsuzsanna. Legfelül, ha megmásszuk az erőt próbáló lépcsősort, egy esőbeálló - pihenőhöz jutunk, amely nevét Czinka Pannáról kapta, aki Magyarország első mai értelemben vett cigányprímása volt a 18. sz-ban. A közelben a kék háromszög jelzést követve pár lépés után eljutunk az egykori kőbánya fölötti **Tördemici kilátóhelyig**, ahonnan Szigliget felé nyílik szép panoráma.

Visszatérve a kék – (csík) jelzésre, a hegy peremén egy korláttal védett kilátóhely mellett is elhaladunk, és pár perc alatt elérünk a Ranolder-kereszthez, de előtte a kék + (kereszt) jelű turistaút ágazik le balra, egyenesen a Kőkapu felé. A **9.7 m magas Ranolder-keresztet**, Ranolder János veszprémi püspök állíttatta 19. sz közepén az ún. **Harangozó Börc sziklája** fölé. A sziklapad egy része szabadon kinyúlik a levegőbe, ha ezt a vállalkozó szellemű látogató egy kővel, vagy kalapáccsal megüti, az a harang kondulásához hasonló messzire elhallatszó hangot ad, harangozik a Börc, vagyis a bérc. A súlyos, hatalmas kőkereszt köveit a Kőkapun keresztül negyven pár bivallyal (más források szerint ökörrel) vontatták fel, amely a terepviszonyokat tekintve nagyon komoly kihívás volt. A kereszt alatt pár lépcső vezet egy, a bazaltorgonák felső, sima lapjain álló kilátóteraszra, amelyről fantasztikus panoráma tárul a tó víztükrére Ez ihlette meg a püspököt is. Napelemek segítségével este kivilágítva messziről látszik a kereszt.

Tovább a kék – (csík) jelzésen rövidesen eljutunk a bástyaszerű, bazaltból épített **Egry József-kilátóhoz**, ahonnan rálátunk a badacsonyi szőlőkre, a hajóállomásra, és szemben a kettős kúpú fonyódi hegyre.

Utunk a kilátótól beljebb visz a fennsíkra, átvágunk egy szép bükkösön, majd leereszkedünk a Páholy nevű sziklaképződmény melletti, 1927-ben felállított **Hertelendy-emlékkőig**. **Hertelendy Ferenc Zala megye főispánjaként** a tó felvirágoztatásán dolgozó Balatoni Szövetség alelnöke is volt. Politikai kapcsolatait ügyesen használva sokat munkálkodott a tó északi partjának turisztikai fejlesztéséért, elsősorban a vasútvonal kiépítése érdekében. Az északi part vasúti közlekedése 1909-ben indult meg, amely hatalmas gazdasági fejlődést eredményezett.

Közvetlenül mellette találjuk a **Páholy kilátóhelyet**. Innen olyan érzés, mintha egy színház erkélyéről néznénk le a mozgalmas északi part hosszan elnyúló, összefüggő településeire, a forgalmas 71-es út kanyargó szalagjára, egészen a Tihanyi-félsziget sziluettjéig.

Innen sziklába vájt lépcsőkön felfelé folytatódik utunk, majd árnyas bükkösön át hullámzóan fel és le haladva elérjük a Badacsony legmagasabb pontján álló, fából és acélból épült **Kisfaludy-kilátót** (438 m). A 16 m magas, modern, háromemeletes kilátó felső szintjéről pazar kilátás nyílik a Tapolcai-medence tanúhegyeire, a Balatonra, a Bakony és a Keszthelyi-hegység vonulataira.

A kilátótól visszamegyünk a kék – (csík) turistajelzésre (a Kék Túra útvonala), majd hamarosan balról becsatlakozik a kék + jelzés. Itt kezdődik utunk legmeredekebb ereszkedő szakasza az ún. **Kőkapun** keresztül. A két hatalmas bazaltrom között, egy nagy kiterjedésű kőtenger mellett meredeken lejt a jól kiépített út, amelynek a kőomlás felőli oldalán bazalttömbökből álló védőfalat építettek, és néhol ki is tudunk menni a bizarr kőtenger szikláira. Mielőtt elindulnánk lefelé a Kőkapun át, egy kis kitérővel egy balra vezető ösvény kivezet a bazaltorgonák tetejére, ahonnan szép kilátás tárul elénk a változatos formájú tanúhegyekre.

A Kőkapu aljában lévő útkereszteződésnél balra fordulva visszaérünk a piros jelzésű Kuruc körút immár kényelmes szinttartó szakaszára, amely a bazaltsziklák alatt körbe kerüli a hegy széles, lapos sapkáját. Közben a hegyoldalban az egykori bazalt külfejtések hatalmas sziklafalait látjuk, jobbról több helyen is szép kilátás nyílik Szigligetre, a Szent György-hegyre.

Mintegy 20 perc sétával érjük el az egykori **Rodostó turistaházat**, amelyet 1936-ban Cholnoky Jenő, a MTE akkori elnöke nyitott meg. A 2. világháború viszontagságait itt vészelte át Tatay Sándor író, felesége a ház gondnoka volt. Kisleánya, és több híres regénye született itt, az akkor még víz és villany nélküli házban. A 2. világháború után a turistaház a Csepel Műveké lett, majd a Munkásőrség tiszti pihenő háza volt. Ekkor készült a házig vezető hegyi aszfaltos út. A jelenleg felújítás alatt álló épület drótkerítése mellett visszaérünk a Bujdosók lépcsőjének aljához, és az ismert útvonalon a piros jelzéseket követve térünk vissza a kiindulópontunkhoz, a Rózsakő parkolóhoz.

Természetesen a többi turista útvonalon is találunk híres látnivalókat, azokat is meglátogathatjuk. Ha a Ranolder-keresztől, végig a kék + túraúton megyünk, a Kőkaput érintve elérkezhetünk a **II. János Pál pápa emlékhelyre**, amely egy 13. sz-i pálos kolostor mára eltűnt romjai és a **Klastromkút** mellett található. Az emlékhely könnyen megközelíthető Badacsonytomaj Fő utcájában lévő, Hősi Emlékműtől is. A sárga jelzésen haladva a régi és új temető, majd az 50-es évek internáló táboraként elhíresült, volt kőbányát elhagyva megérkezünk a 200 m magasan fakadó Klastromkút forrásához, amellyel szemben áll II. János Pál pápa bazaltból épített emlékhelye. Benne üvegablakkal védve Udvardy Erzsébet Kossuth díjas festőművész II. János Pált ábrázoló festménye látható.

Badacsonyan a túrázás mellett **nem érdemes kihagyni** a kényelmes sétákkal egybekötött **be- betérő pincelátogatásokat**, a pincék borainak kóstolását sem, a hozzá esetenként felszolgált borkorcsolyák, dió, sajt csemegézésével. **"Beülős" borozgatásra, ingyenc falatokra** választhatunk a híres, történelmi helyek közül: **Kisfaludy-ház** (étterem), **Hertelendy-Békássy Kúria** (borozó), **Hertelendy Borozó**, ill. számos más éttermet, vendéglőt, borozót is felfedezhetünk. Megkóstolhatjuk a neves **badacsonyi borfajtákat: Olaszrizling, Szürkebarát, Tramini, Muscat Ottonel, Rajnai Rizling, Chardonnay**, és a 2013-óta Hungarikummá vált **Badacsonyi Kéknyelű** nedűket. A kéknyelű egy ősi magyar szőlőfajta, amit kimondottan csak Badacsonyan majd a Balaton-felvidéken termesztettek. A testes, karakteres, magas alkohol- és extrakt- tartalmú bor kissé fanyar íze, visszafogott aromavilága, hosszú érlelés után válik igazán zamatossá. A fajta a nevét a kékes-vöröses árnyalatú levélnyeléről kapta. Az éttermek a magyar és nemzetközi konyha széles választéka mellett balatoni hal-specialitásokat is kínálnak. 2020-ban néhány magyar mesterszakács megalkotott egy badacsonyi helyi különlegességet, a **"Badacsonyi halderelyét"**, amely remélhetőleg az ingyencek kedvencévé válik.

2.(vagy 3.) nap:

Indulás a közeli **Szigligetre** a 71. úton, amely mindössze 11 km távolságra van.

Szigliget:

A várrom koronázta Szigliget hegye a Szent-György hegygel szinte szemben áll. Nevéből következően egykor a Balaton egy szigete volt (Sziget-liget), és ez is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a török sohasem tudta elfoglalni. Az 1822. évi feltöltéssel és partrendezéssel alakult ki Szigliget Északi parthoz kapcsolódó félsziget formája.

Ahogy letérünk a 71-es útról a községbe vezető úton, két lehetőségünk van:

1. pár száz méter után balra fordulva a nagy rusztikus kövekkel kirakott, rázós, meredek Kisfaludy úton feljutunk az **Ófalu fölé**, a **Szigligeti vár** felső parkolójába, innen indulhatunk a Vár kávézó mellett a meredek, szintén kövezett gyalogúton a Balaton várának – a Szigligeti várnak – turisztikai meghódítására.

2. egyenesen tovább a Petőfi úton az **Eszterházy kastély- Szigligeti Alkotóház** mellett haladunk az **Ófalu** irányába.

Szigliget birtokosai a 20. sz. elejére eltékoztak vagyonukat, elszegényedtek, birtokaikat 1912-ben gróf Eszterházy Pál vette meg, aki a birtok gazdaságát átszervezte, a 18. sz-i kastélyt átalakította. A 2. világháborút követő államosítás után a kastélyból kialakított Alkotóház 1952-ben nyílt meg. Azóta a magyar irodalom és művészet kiválóságainak pihenő és alkotóhelye, 29 vendégszobájával, 10 000 kötetes könyvtárával, vendéglátó szolgáltatásaival, valamint természetvédelmi oltalom alatt álló arborétum-szerű parkjával. Megérkezve a Várhegy köré települt festői **Ófaluba**, egy sétát teszünk hangulatos kanyargó utcácskáin, a nádtetős házak között. Bekukkanthatunk a 19. sz. népi építészet stílusában épült **Tájházba**, ahol a népi élet jellegzetes tárgyai mellett település történeti kiállítást láthatunk az 1700-as évektől napjainkig. Látható egy házasságkötő helyiség és egy bélyeges téglából álló gyűjtemény is. A gazdasági épületben különböző eszközök és szerszámok kerülnek bemutatásra. Az **Eszterházy pince** mellett visszajutunk a vár alá, ahol a volt **Tanítóházban** a **Várgaléria** kiállításai láthatóak: a földszinten egy Vártörténeti, az emeleten pedig a Korok fegyverei kiállítás található. Itt került elhelyezésre egy nagyméretű monitor, ahol a vár négy pontján elhelyezett webkamerák képeit lehet megtekinteni. Ez elsősorban azoknak szól, akik nem tudnak a várba felmenni. A Kézműves udvaron a környező várak (Szigliget, Csobánc, Rezi, Tátika, Hegyesd) makettjeit tanulmányozhatjuk, és szép népművészeti kincsekre bukkanhatunk.

Szigligetről kevesen tudják, hogy **itt nem egy, hanem lényegében két vár van**, az egyik az, amelyiket éppen meglátogatni kívánunk, a másik régészetileg még feltáratlan.

Ez utóbbi vagy egy római erőd romja, vagy Atyusz bán (Szigliget hűbérura) várának alig látható maradványa, amely a 12-13. sz fordulóján a római alapokra épülhetett. A nagyrészt a föld alatt rejtőzködő romok a 186 m magas, csúcsos kis vulkáni tanúhegy, az **Óvár-hegy** más néven a **Királyné Szoknyája** tetején egy erdőben bújnak meg, a Szigligeti vártól délre, a Balatonparthoz közel. 2013-ban egy faszerkezetes kilátótorony, az **Óvár kilátó** épült a romok tetejére.

Mi most a Pannonhalmi Bencés Apátság által a 13.sz-ban, a tatárjárás után épült **Szigligeti várat** látogatjuk meg. A birtokot IV. Béla adományozta a Szent Márton hegyi, ma pannonhalmi bencéseknek.

A meredek gyalogúton felkaptatunk a várba, amely még romos állapotában is lenyűgöző. A vár számtalanszor cserélt gazdát a középkor során. A török korban a megerősített végvár a Magyar Királyság határát védte, olyan sikeresen hogy a török egyetlen egyszer sem tudta elfoglalni. A török hódoltság után a hadászati jelentőségét elvesztett vár pusztulása egy 17. század végi viharos napon kezdődött. Egy villámcsapás felrobbantotta a Bencés toronyban őrzött puskaort, és a tűzben leégtek a vár épületei. Akkor pusztultak el a várra vonatkozó oklevelek, egyes számadások és egyéb feljegyzések, amelyeket ott őriztek. Majd Lipót császár 1702-ben kiadott rendeletének végrehajtásaként elkezdődött a vár tervszerű lerombolása. Köveit elhordták az újra épülő falu házainak építéséhez. A 18. század második felében a Tóti Lengyel-család, Szigliget és a vár ura, egy kúriát építtetett

a vár alatt. A 20. sz. folyamán a várfalakat többször megerősítették, majd 2013-ban adták át a közel 302 millió forintból megújult Szigligeti várat, amelyet 2019-2020-ban tovább építettek, de a Covid-19 járvány miatt a felsővár egyes részeinek befejezése 2021-re átnyúlik.

20. kép Az ejtőrácsos Tóti Lengyel kapu, Szigligeti vár

21. kép A felvonóhidas Török Bálint kaputorony romja, Szigligeti vár

A Szigligeti vár:

A várba az ejtőrácsos **Tóti Lengyel kapun** jutunk be, itt válthatók meg a belépőjegyek. A következő felvonóhidas kapu a **Török Bálint kaputorony** az Alsóvár legfontosabb védelmi pontja volt. Török Bálintról kapta a nevét aki mintegy 20 éven át birtokolta a várat. Az alsóvárban is már nagyszerű kilátásban gyönyörködhetünk ebből a toronyból, és a nyugati félköríves **Palonai Magyar Bálint** torony megmaradt részéből. Előtte áll a névadó Magyar Bálint szobra, aki Szigliget és Fonyód várának kapitánya volt 1547-től 26 éven át, és mindkét várat sikeresen megvédte a török ellen.

Mellette a néhai lóistállóban **kovácsműhelyt** láthatunk, az udvaron a fölénk magasodó romos felsővár előtt szabadtéri színpad áll, ahol nyaranta a **Szigligeti Várjátékok** kerülnek

22. kép Balatoni kilátás a várból, baloldalt a Palonai Magyar Bálint -torony romja

23. kép Lépcsősor a felső várhoz, Szigliget

megrendezésre. A falépcsőkön felmászva a felső várban tárul elénk annak meglepően tágas területe, a 16. sz-i ún. északi bővítménnyel. Így a két vár együtt kiválóan védhető

volt, és komoly erőt képviselt. Először a 16. sz-i bővítmény rondelláját az ágyúkkal, majd a kerek keleti tornyát látogatjuk meg, **A rondella** az őt építő **Martonfalvay Imre deákról** Török Bálint várkapitányáról kapta a nevét, aki a Felsővárat ezen elővédekkel megerősítette.

24. kép A Felső-vár, Szigliget

25. kép Egy várvedő ágyú, Szigliget

A **Felső-várba** egy falszoroson és a farkasvermen (szárazárok) át a néhai felvonóhídon és az **Újlaki kapun** keresztül juthatunk végül el. A hajdani őrszobával szemben a **Mórichidai tornyon** lévő "Kígyócskák", a kiskaliberű ágyúk a kapubejárót védték az ostromlóktól, 177 cm hosszú csöveikből 1.76 kg-os vasgolyót tudtak kilőni. A várudvaron tovább haladva egy ciszternát találunk, a balra lévő 3 helyiséges épületben kapott helyet a **középkori konyha és sütőház**. Itt megismerhetjük a régi idők tűzhelyeit, konyhai eszközeit. A konyha mellett álló **Bencés toronyban** tárolták a puskaport, ezen lőportorony robbanása okozta a vár tragédiáját. Az udvaron, szemben egy 3 szobából álló épület romja mellett áll a kerek **Tömlőctorony**, aljában a **Várbörtönnel**. Az udvarról néhány lépcsőfokot megtéve feljutunk a pince ciszterna platójára, amelyet Martonfalvay Imre várnagy épített át pincéből víztározóvá. Tovább menve elérkezünk a vár déli végéhez. Itt található a legnagyobb beboltozott terme a bencés **Szent Márton-várkápolna**, amelynek egyszerű belső kialakítása 2010 óta az építető Pannonhalmi (régiben Szent Márton hegyi) Bencés Főapátságnak és a birtokot adományozó IV. Béla királynak állít emléket. A kápolna bejárata mellett felmehetünk a déli falra, és eljutunk a vár legmagasabb pontjához a **Királytoronyhoz**.

A várból visszatérve autónkon a többi látnivaló felfedezésére indulunk.

Az Avasi templomrom:

A vári parkolóból az Eszterházy Pince mellett a Kossuth u. – Réhelyi úton elérünk a templom romjához. Szigliget 12. sz-i Árpád-kori központjában állt a ma avasi templomromként nevezett Mindenszentek-plébániatemplom. A település a 13. sz-tól a pannonhalmi apátság jobbágy falujaként a szigligeti rév üzemeltetését látta el, erre utal a Réhelyi (révhely) elnevezés is. Az egykor itt elterülő Ávorsai rét nevéből eredeztethető az Avasi név is. Az 1958-59-es régészeti feltárás során kiderült, hogy a templom egy római kori romra épült, felhasználva a még meglévő építőanyagait a XIII. század második felében. Ezt a templomrom hajójának falaiban látható, halszálkás mintázatban rakott kövek bizonyítják, mivel ezt csak a római korban alkalmazták. Ugyanakkor helyreállították a templom alapfalait. Belépve az egyhajós templomromba az egyenes záródású szentélyben egy későbbi kőoltár látható. A szentéllyel szemben áll a zömök, kétemeletes, négyzetes alapú, nyolcszögletes felső részű torony, eredeti kőgúlatetű fedéllel, ami

26. kép Az Avasi templomrom a régi temetővel, Szigliget

az út építése során is) nagy mennyiségben talált csontok bizonyítják. A ma is látható néhány sír jóval későbbi. A vár felépülése, majd bővítése okozta a falu fokozatos elnéptelenedését. A falu lakói a Várhegy alatti, a nagyobb biztonságot nyújtó Újfaluba, (a mai Ófaluba) költöztek át. Egy 15. sz. elején keletkezett okirat szerint, a teljesen elnéptelenedett régi faluban még állt a Mindenszentek tiszteletére épült kőtemplom. A török időkben végleg összedőlt templom köveinek jó részét a későbbi építkezésekhez hordták el.

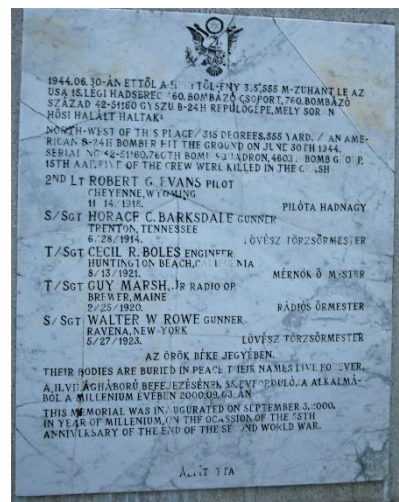
építészeti ritkaság számba megy. Érdekessége, hogy a torony bejáratának nincs kapcsolata a templommal, kívül volt, innen lehet a toronyba felmenni. Az e korban épült templomoknál általában a templom bejáratán át belülről lehet a toronyba feljutni. azonban itt a templom bejárata külön, a nyugati oldalon van. Később a 14. sz-ban a templom hajójához keletről egy kápolna vagy sekrestye épült, alapfalai ma is láthatóak. A templom körül helyezkedett el az egykori temető, ezt az ásatás során (de már előtte

27. kép A Szőlőhegyi Szentháromság kápolna, Szigliget

28. kép A Kőkereszt a kápolna előtt

29. kép A B-24-es amerikai bombázó legénységének hősi emlékműve

A Szőlőhegyi Szentháromság kápolna:

Az Avasi templomromtól mintegy 5-10 perc autót a következő célpontunk. A Réhelyi útról az elkeskenyedő Külsőhegyi út - Rókarántó út szépen rendbehozott, vagy új építésű nádfedezésű házaival, mintaszerűen gondozott kertjei között jutunk el a Szőlőhegyen a Rókarántó dombra, amely az Északi part legkülönlegesebb kilátóhelyeinek egyike.

A 19. sz. közepén klasszicista stílusban szőlősgazdák kezdték el építeni a kápolnát, amelybe harang is került. A négyszögletes hajójú Szentháromság kápolna fehér színével,

homlokzati középtornyával, jellegzetes hangulatú képet ad a dombnak. A műemlék kápolnában hivatalosan évente egyszer, a Szentháromság ünnepén tartanak szentmisét, de sokan választják esküvők és keresztelők helyszínének is. A 2000-es évek elejére készült el a díszkivilágítása, így este is szép látványt nyújt. A kápolna előtt álló nevezetes **kőből faragott keresztet** a második világháborúban elesett katonák tiszteletére évente megkoszorúzzák. Mellette található egy 1944. június 30-án a közelben lezuhant **B-24-es amerikai nehézbombázó hősi halált halt katonáinak emlékműve**. A háború végén a kápolnát őrtoronynak nézték, ezért bombatámadást intéztek ellene. Szerencsére csak az ekkor még zsindeyes tető égett le, az épület belseje, a szentképek nem sérültek meg. Feltétlenül meg kell említenünk Szigliget néhány híres, ismert lakóját is: Az Alkotóház számos íróját, költőjét, zeneszerzőjét most nem említve, Szigligeten nyaraltak ill. éltek: **Básti Lajos**, **Papp Vera** (Kossuth-díjas színművészek), **Marton László** (Kossuth-díjas szobrászművész), **Gerzson Pál** (Munkácsy-díjas festőművész), **Orbán Ottó** (költő, műfordító, esszéista), és a jelen korban: **Csiszár Jenő** (rádiós és televíziós műsorvezető), **Szívós Márton** (világbajnok magyar vízilabdázó).

Szépki látó, Balatongyörök:

Szigligetről Balatongyörök–Szépki látó kitérővel utazunk Sümegre, (37 km). Balatongyörök a 12. sz-ban egy római település romjára épült. Nevét valószínűleg Szigliget urának, II. Atyusz bánnak Gyürk nevű fiáról kapta. A Szépki látónál a Balaton legszebb panorámája tárul elénk a Tapolcai medence tanúhegyeivel, várromjaival: Badacsony, Szent György-hegy, Csobánc, Szigliget, Gulács, Tóti-hegy, Haláp, Somló-hegy, a Kis-Somló és a Ság-hegy. A látvány annyira lenyűgöző, hogy állandóan nagyon sok látogatót vonz.

30. kép A Balaton legszebb panorámája a Szépki látóról. Előtérben (balról) a Szt. György-hegy, középen Szigliget a várrommal és az Ófaluval, jobbra a Badacsony bazalt fennsíkjaival

A Szépki látó név **Eötvös Károly** írótól származik, akit annyira megihletett a dombról elé táruló szép ki látás, hogy az **Utazás a Balaton körül** című művében is méltatja a panorama varázslatos szépségét. Szigliget felől Balatongyörökre érve tábla jelzi a Szépki látó nagy parkolóját. A gyalogösvény végén látható dombocská – maga a Szépki látó – régi elnevezése Kápolna domb, az egykoron itt állt domonkos rendi kolostorra utal. A domb tetején álló feketefenyőket még **Lady Mary Hamilton, Festetics Tasziló herceg felesége** ültette.

31. kép Eötvös Károly, a Szépkilátóról

Martyn Ferenc (festőművész), **Tőrek Ferenc** (grafikus), **Pogány Ödön Gábor** (a Szépművészeti Múzeum volt igazgatója), **Raksányi Gellért** (színművész), **Széchenyi Zsigmond** (Afrika kutató, vadász, író).

Sümege:

Sümege a Sopront és a Balatont összekötő 84-es úton 27 km után érkezünk a Vár alatti

32. kép Sümeg vára a város felett

Vároldal utca és Vársétány közti (ingyenes) parkolóba. Velünk szemben a **Történelmi Emlékpark** található. Amennyiben a **vártaxi** szolgáltatás nem üzemel, a parkolóból felkaptatunk a középkori kikövezett meredek úton, amely szinte körbe visz a várhegyen a várba. Sümege birtokát Szent István király adományozta a veszprémi püspöknek a 11. sz. első évtizedében. A vár építését a tatárjárás után IV. Béla király parancsára a 13. sz. második felében kezdte el a veszprémi püspök. Ekkor épült fel a 87 méter magas, meredek sziklakúp déli oldalán, a fellegvár vaskos, négyszögletes Öregtoronyának alsó szintje, amit egy kőfal védett. Károly Róbert uralkodása idején vált a vár a

környező vidék igazgatási és területi központjává, ekkor épültek meg a fellegvár falai és az Öregtorony felső szintje.

A vár első ostromára az 1440-ben kitört trónviszály idején került sor. A Luxemburgi Erzsébet megözvegyült királyné és a csecsemő V. László párti (Szécsi-Garai-Cillei liga) csapatai megostromolták a Sümegi várat. Az erődítmény azonban I. Ulászló és Hunyadi János párti veszprémi püspök várnagya, Unyomi Miklós vezetésével sikeresen ellenállt.

A vár megerősítését és nagyobb bővítéseit a 15. sz. folyamán végezték el. A fellegvár előtti lapos hegytetőt körülvevették egy magas várfallal, ez lett a belső vár, a nagy udvarával. Az új várfal inntól megakadályozta, hogy a várat körbe sáncolják az ostromlók, mint ahogy ezt 1440-ben tették. Ezt követően Vetési Albert püspök Hunyadi János titkára, Mátyás király diplomatája, megépíttette a Belső Kaputornyot, és a vár déli szikláján a palotát. Később megépült a Külső kaputorony és a külső, lőréses várfal. Mátyás király halálát

33. kép A meredek út fel a vár Külső kapujához

az ellenséges ostromoknak, az új püspök, Köves András nagyszabású építkezésbe kezdett az olasz Giovanni Speciacasa építész segítségével. Megépült a vár északi sarkán a kétszintes, nagyméretű, ötszög alaprajzú Köves-bástya, és egyéb védművek. Nyolc év építkezés után 1562-ben egy villámcsapás felrobbantotta az Öregtoronyban tárolt lőport, a tűzvészben elpusztult a vár egy része és a tetőszerkezet, melyek kijavítására 200 forintot utalt ki Miksa főherceg. Ezt követően átépítették az egész belső várat, a tornyot, és a vár lakóépületeit is átalakították reneszánsz stílusban.

34. kép A Külső és Belső kaputorony közötti falszoros, Sümegi vár

török kézre.

A Rákóczi-szabadságharcban Sümeg vára Vak Bottyán fontos katonai bázisának számított, a várban még lőport is gyártottak. Heister császári generális is csak csellel tudta elfoglalni. A szabadságharc bukását követően, 1713-ban a császári csapatok hadgyakorlat címén felgyújtották a Sümegi várat, amely ettől kezdve pusztulásnak indult. Az időjárás mellett a környékbeli lakosság is rombolta, a köveit építőanyagként hordták el. Padányi Bíró Márton, aki Veszprémben folyamatos összeütközésbe került a város protestánsaival (és szigorú ellenreformációs tevékenykedése során még sok mindenkivel) nem kapott engedélyt Mária Teréziától a vár újjáépítésére. Ehelyett lenyűgöző módon igazi püspöki rezidenciává alakította a vár alatti barokk püspöki házat, és megépíttette az új plébánia templomot.

1957-ben kezdték meg a vár régészeti feltárását és helyreállítását Kozák Károly régész és Koppány Tibor építész vezetésével. Felújítása, építése napjainkban is tovább folytatódik.

követően a várat a Dunántúl egy részével együtt, Habsburg Miksa későbbi német-római császár megszállta, a Mátyás és III. Frigyes között korábban megkötött örökösödési szerződésre hivatkozva. Kinizsi Pál azonban mindezt a következő évben visszafoglalta.

Az 1526-os mohácsi tragédiát követő időszakban megnőtt Sümeg várának jelentősége. 1552 őszén Fehérvárt és Veszprémet elfoglalta az Egri csillagokból is ismert Ali budai pasa, és Veszprémből a püspökség Sümegre költözött. A sümegi vár végvárrá vált, és azért, hogy ellen tudjon állni

A 15 éves háború idején kitört Bocskai felkelés során Bocskai István erdélyi fejedelem hajdúi, csellel elfoglalták Sümeg várat, az ebédülő asztalánál meggyilkolták Újlaky Miklós Habsburg-párti veszprémi püspököt, akinek levágott fejét legurították a Várhegy oldalán.

A 17. sz. közepén a vár külső védelmének megerősítésére Széchenyi György püspök öt saroktoronnyal megerősített kőfalat építtetett a város köré. A várat püspöki székhellyé avatta, és a várban elkezdte a palotaszárny barokk stílusú átalakítását. Letelepítette a ferences rendet Sümegen és a vár alatt, a belvárosban templomot és kolostort építtetett számukra. Emellett megépült barokk rezidenciája, amely a későbbi püspöki palota elődje volt.

Bár a város többször szenvedett pusztításokat a török korszakban, többször kirabolták, felgyújtották, de a sziklán álló, nehezen ostromolható vár sosem került

A Sümegi vár:

Közben megérkezünk a kikövezett meredek úton a **Külső kaputoronyhoz**. A kaptató után érhető, hogy a várat legtöbbször csellel foglalták el, a meredek hegyoldallal nagyobb ostromló török sereg sem próbálkozott soha. A kapu melletti **Sennyei bástya** romján áll a kapu fölött az építető püspök címere. A pártázatos külső várfal és a belső vár közti falszorosban elérjük **Belső kaputornyot**, amelyen egy három méter széles felvonóhidas lovaskapu mellett a gyalogkapun jutunk be, a Kapuközön át, a belső udvarra.

35. kép A Belső kaputorony a felvonóhiddal, Sümegi vár

36. kép A Kapuköz a Belső kaputoronyban

37. kép A vár Borospincéje, Sümeg

A **Darabontok szobájában** páncélos őröt látunk, a belső udvaron jobbra a lépcsőkön a **Fellegvárba** mehetünk fel. A fedett belső falszorosban balra a szépen felújított **Várkápolnába** jutunk, amelyet ifj. Vitéz János püspök építtetett a 16.sz-ban. Vele

38. kép A Várkápolna, Sümeg

39. kép A Várkápolna karzata, Sümeg

átellenben a vár **Borospincéje** hívogat. Az **Öregtoronyban** megnézzük a **Püspöki fogadószobát és a tanácstermet** a szép zöld mázas cserépkályhával és reneszánsz bútorzatával, valamint a **Püspöki hálószobát** a nagy baldachinos ágygal. Az alsó szinten erős idegzetű látogatóit várja a **Börtönkiállítás** a kínzókamrával

A nyugati oldalon a kőtárban a szépen faragott díszítő elemeken elmerenghetünk a falak hajdani pompáján. Innen nyílik a **Várkávézó**, mellette az **Öreg Kapitány Borozó**, ahol egy kis borozgatás, kávé, vagy üdítő nyújt felfrissülést. Majd felmászhatunk a falak tetejére, végig sétálva a középkori ágyúk mellett gyönyörű panoráma nyílik a környékre, és az alattunk fekvő városra.

A Sümegi várban a **Nemzeti Várprogram** részeként egy kb. két évig tartó, közel egymilliárd forintos felújítás kezdődött, amelynek során újjáépül az egész keleti szárny, a kápolnától egészen a **Köves-bástyaig**. Megújul az első szinten a várnagyi ház, a kaszárnya, a középkori konyha, a sütőház, a bognár- és kovácsműhely, a külső várfalhoz pedig tölgyfából, faszindellyel fedett gyilokjárók készülnek. A második szinten új termek

40. kép Ágyúk a mellvéden, a nyugati falon, Sümeg

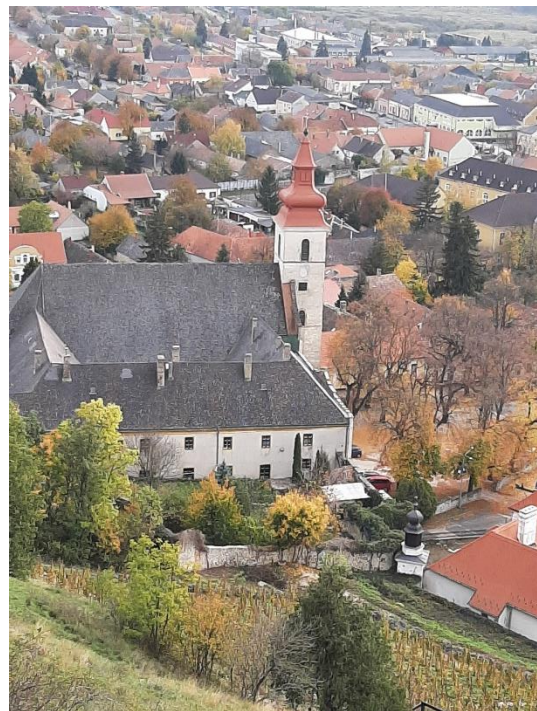

41. kép Elkezdődött a Sümegi vár keleti szárnyának újjáépítése a Köves bástyától a kápolnáig.

kerülnek kialakításra, ahol a vár történetét bemutató kiállítások nyílnak, előadások, vetítések lesznek, de lehetőség nyílik élő történelemórák megtartására is. A látogatók aktívan részt vehetnek a régi mesterségek, a kő- és fafaragás kipróbálásában is.

42. kép A Püspöki Palota a várból, Sümeg

43. kép A Sarlós Boldogasszony-templom a várból, Sümeg

Visszatérve a vár alatti **belvárosba**, a Vároldal utca- Bem utca- Vak Bottyán utcán át a Szent István térre jutunk, ahol a **Püspöki Palota** és mellette a **Sümegi Sarlós Boldogasszony ferences kegytemplom és Rendház** áll. A Bíró Márton építtette Püspöki Palota felújítása a közeljövőben befejeződik.

A Püspöki Palota:

a Várhegy oldalába simuló elegáns négy tornyos, zárt udvaros, kápolnát is magába foglaló püspöki rezidencia építése 1753-ra készült el. Miután Bíró Márton 1745-ben kinevezték veszprémi püspökké, székhelyét azonnal Sümegre helyezte. Eredetileg a várbéli püspöki palotát akarta újjáépíttetni, de az Mária Terézia passzív ellenállásába ütközött, (mivel késlekedett megadni az engedélyt). Ezért építtetett rezidenciát egy akkor már több mint kétszáz éves borospince fölé úgy, hogy a régi püspöki lakóházat belefoglalta az új épületbe. Igazi főúri hajlék lett, így az őt követő egyházfők két évszázadon át püspöki nyári rezidenciának használták.

A palota főhomlokzata a Várhegy mellett, a keleti oldalon még földszintes, középen és a nyugati szárnyrészben pedig emeletes. Legszebb része a kapuzat, amelyet két Atlasz szobor fog közre, a fejükön lévő korinthuszi oszlopfőkkel virágfüzérékkel ékesített mellvértes erkélyt tartanak, felette Bíró Márton püspöki címere látható.

44. kép A sümegi Püspöki Palota a vár alatt, (fent)

45. kép A Sárlos Boldogasszony ferences templom és Rendház, Sümeg (jobbra)

A kapubejárattól jobbra található a palota barokk stukkókkal és freskókkal gazdagon díszített házi kápolnája. Az erkélyes emeleti részben a vármegye egyik legnagyobb, legimpozánsabb díszterme állt, amelyben megyegyűlést is tartottak. Az épület nyugati részén, a volt társalgóból, nagy nyitott erkély nyílik a kastély díszes kertjébe. Bíró püspök különös gondot fordított a könyvtárára, ami a palota legszebb helyisége volt. Gondos könyvgyűjtő munkájának eredményeképpen a 607 kötetes könyvtára az ő korában igen jelentős gyűjteménynek számított. A könyvtár terem ma üvegművészeti kiállításnak ad otthont.

A Sárlos Boldogasszony ferences kegytemplom és Rendház:

A Püspöki Palota mellett, a Szent István téren áll, amelyet Széchenyi püspök építtetett az általa betelepített ferences szerzetesrend számára, a 17. sz. közepén. A kívülről puritán templom belső terében igényes barokk berendezés található. A főoltár Richter Ferenc karmelita szobrász műve. Az oszlopokkal szegélyezett, szobrokkal és faragványokkal díszített baldachinos barokk főoltár középpontjában középkori gótikus Pieta-kegyszobor látható. A Szent Mihály arkangyal és a négy evangélista szobrával díszített szószéket Bíró Márton püspök faragtatta. A templom az 1696-os első csodálatos gyógyulást követően országos hírvű Mária kegyhellyé, és zarándokhellyé vált.

Innen rövid sétával a Deák Ferenc utcán elérjük a Hét vezér teret és a Bíró Márton utcát, ahol megpillantjuk az:

Urunk mennybemenetele plébánia-templomot:

Padányi Biró Márton püspök a plébániatemplomot az általa lebontatott Szent Katalin-templom helyére építtette fel 1756-ban, mintegy visszavágásként, miután összekülönbözött a ferences rendházzal és a tartományi ferences vezetőséggel. Ennek oka az volt, hogy a Püspöki Palotát egy átjáróval össze akarta kötni a rendházzal ellenőrzés végett, amit a ferencesek megtagadtak. Felszentelése után ez lett az új plébániatemplom a ferences templom helyett, és a püspök mindent megtett, hogy új temploma méltóan szép legyen. A templom belső falait Franz Anton Maulbertsch pazar rokokó freskói díszítik, az oldalfalak, a mennyezet, a szentély és a kórus egyetlen harmonikusan egybeolvadó, nagy festmény élményét kelti. Emiatt a "Rokokó Sixtusi-kápolnájaként" is szokták nevezni. A téren áll még **Ramassetter Vince** 19. sz-i képfestőmester és borkereskedő, Sümeg nagy mecénásának szülőháza.

A Kisfaludy Emlékház és Városi Múzeum:

Visszatérve a Szent István térre, a mellette lévő Kisfaludy téren áll Kisfaludy Sándor szülőháza, ma Kisfaludy Emlékház és Városi Múzeum. Kisfaludy a bécsi testőri, majd katonai pályafutása végeztével, a napóleoni háborúk után költözött vissza ide a Szegedy Rózával történt házasságkötését követően, és itt is hunyt el, gyermektelenül. Halála után a rokonság a veszprémi püspökségnek adományozta a házat, ahol az egyházi birtokok állami tulajdonba vételéig a püspökség mindenkori intézője lakott. 1950 óta emlékmúzeum, amely 1990-től Városi Múzeumként több tárlattal is bővült. Újabban a városi rendezvények alkalmával az emlékház is bekapcsolódik a programokba szakmai előadásokkal, népzenei, komolyzenei koncertekkel, tematikus programokkal, kézműves bemutatókkal, így a rendezvények látogatói egyben megismerhetik a Kisfaludy gyűjteményt is. A kiállításon a költőnek, feleségének és testvérének, a szintén költő Kisfaludy Károlynak személyes tárgyait nézhetjük meg, emellett eredeti kézírataiból láthatunk válogatást.

46. kép Török sátrak a Történelmi Emlékparkban, mögöttük a Lovagi torna helyszíne

A házban egyéb tárlatok is helyet kaptak: a festményeken tájképek, portrék, sümegi utcaképek jelennek meg. Sümeg aktuális kulturális életének bemutatása mellett láthatunk egyházművészeti tárlatot, csengőgyűjteményt, porcelán- és üvegtárgy- kollekciót, és a sümegi fazekasság történetét bemutató kiállítást is.

Visszatérünk a **Történelmi Emlékparkba** a vár alá, ahol időszakonként változó tematikájú **harcászati kiállítás** vár reánk. Láthatóak itt a régmúlt idők ostromeszközei, pl. kőhajítógépek, vagy török kori ágyúk, stb. Látogatásomkor egy török tábor sátrai álltak a fedett tribünnel rendelkező lovaspálya mellett, amely a **Lovagi tornák** nyári helyszíne is.

47. kép A Csárda helyén állt Kisfaludy Mór 1848-as honvéd alezredes lakóháza

48. kép Kisfaludy Mór emlék táblája a Csárda falán

A parkban található **Csárda** helyén állt egykor **Kisfaludy Mór**nak az 1848-as honvéd alezredesnek, Kisfaludy Sándor unokaöccsének lakóháza. A szép csárda alatti hatalmas, a mintegy 400 fő befogadására is alkalmas sa tehető Nagy Lovagteremben szükség esetén a

Történelmi lovasjátékok, azaz a lovagi torna is megrendezhető.

Tartalmas sümegi programunkat, az egész kirándulás lezárásaként **érdemes úgy időzíteni, hogy** az interneten is olvasható, előre megadott időpontok szerint megrendezésre kerülő **Történelmi lovasjátékokat megnézzük**, és utána a **Középkori lakomán is részt vegyünk**.

A lovasjátékok programja a középkori lovagi tornákat idézi. Láthatunk ügyességi fegyverbemutatót: íjászatot, csatacsillag, csatabárd és dárda-hajítást gyalogosan és lovon, a lovas- és gyalogos bajnívást, kardokkal, pajzsokkal, buzogánnyal, stb. Az előadás után mi is kipróbálhatjuk ügyességünket a középkori fegyverek forgatásában. A lovagi játékok programját követi a több fogásos középkori lakoma, amelyen korhű jelmezbe öltözött vitézek és várúrhölgyek szolgálják ki a vendégeket. A hatalmas fatálakon felszolgált ínycsiklandó étek elfogyasztása a kor hagyományainak megfelelően kézzel is történhet.

Szomjunkt a kiváló balatoni borokkal csillapíthatjuk, gyermekeinknek üdítő leveket szolgálnak fel, és a vidám lakomán átadhatjuk magunkat a hosszú túra régi történelmi helyszínein megszerzett élményeink varázsának.

Források:

www.wikipedia.hu

<https://orvenyes.hu/orvenyesrol/muemlekek-termeszeti-ertekek/>

<https://www.balatonudvari.hu/> ... Szív alakú sírkövek

www.bfnp.hu/hu/latogatohelyek-3/hegyestu-geologiai-bemutatohely-monoszlo

<https://bnstone.hu/>

www.termeszetjaro.hu ... /ipari-muemlek/mosohaz-kovagoosers és / koeveskali-mosohaz

www.szentbeka.hu

www.ingoko.hu

www.badacsony.hu /gyalogturak, /

www.kirandulastippek.hu/balaton-felvidek/badacsony
www.badacsony.com
www.badacsonytordemic.hu/rodosto-turistahaz/

www.termeszeti.jaro.hu
www.termeszeti.jaro.hu/hu/poi/epiteszeti-kueloenlegesseg/bujdosok-lepcsoje/36101314/
www.szigliget.hu
www.varlexikon.hu/szigliget-ovar

www.varlexikon.hu/szigliget
www.balatonromok.blogspot.com/2010/01/avasi-templomrom-szigliget.htm

Egri Gábor: Kirándulás a történelemben:

www.studhist.blog.hu/ ... Szigliget vára és az Avasi templomrom
... Szigliget várának története
... Sümegi vár

www.varlexikon.hu/sumeg
www.lexikon.katolikus.hu/
www.sumegvar.hu

Korábban elsajátított ismeretek, tudásanyag és személyes tapasztalat